

Iván Dániel

EGY ÖSSZEGZŐ KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI ALAPMUNKA¹

– gondolatok Koi Gyula könyvéről

A Reference Monograph on Administrative Science – Thoughts on Gyula Koi's Book

Dr. Iván Dániel, egyetemi tanársegéd, doktorandusz, Nemzeti Közszerződési Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Intézet; Államtudományi és Közigazgatási Kar, Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, daniel.ivan@uni-nke.hu

A recenzió Koi Gyula A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig című munkájának ismertetését célozza azzal, hogy bemutatja a mű szerkezeti felépítését, struktúráját, valamint a mű keletkezésének hátterét, annak céljait, továbbá metodológiáját. A terjedelmi korlátokat figyelembe véve az egyes fejezetek részletes elemzésére nem kerül sor, ugyanakkor kiemelem a kötet érdekességeit és erényeit.

KULCSSZAVAK:

kameralisztika, Koi Gyula, közigazgatási jog, közigazgatástan, közigazgatás-tudomány, külföldi hatások, Polizeywissenschaft, recenzió, Lőrincz Lajos, Szamel Lajos

The aim of this review is to introduce Gyula Koi's book, On the Confine of Centuries. Path-finding and Careers of Four Hungarian Administrative Legal Scholars, by presenting the structure of the opus as well as its intellectual background and its goals and its methodology. With respect to the length restrictions not every chapter is analysed in-depth, I rather tried to emphasize the interests and virtues driving this piece of work.

KEYWORDS:

Administrative Law, Administrative Science, Cameralism, Foreign Influences, Gyula Koi, Lajos Lőrincz, Lajos Szamel, Polizeywissenschaft, Review, Study of Public Administration

¹ Koi Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig*, Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2014, 487.

Örömmre szolgál, hogy Koi Gyula – önálló (Évszázadok mezsgyéjén)² és közreműködésével (Magyary Zoltán összes munkái 1919–1922)³ megjelent – monográfiái közül immár a harmadik (időrendi megjelenés alapján azonban második) munkáját is recenzeálhatom. A *közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig* című kötetet 2014 nyarán – a Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó gondozásában – adták ki 487 oldal terjedelemben (melynek első 352 oldala maga a választott téma bemutatását, míg fennmaradó része a bibliográfiát és a különböző mutatókat tartalmazza). A mű lényegében Koi Gyula PhD-értekezésének monográfiaként napvilágot látott formája. Koi Gyula a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kara Általános Közigazgatási Jogi Intézetének adjunktusa, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete Piacgazdaság Magánjogi, Büntetőjogi, és Közigazgatási Jogi Garanciái Kutatásának Osztálya tudományos munkatársa.

Az *opust* Patyi András professor, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem rektora, valamint Tamás András professor a Magyar Tudományos Akadémia IX. (Gazdaság- és Jogtudományok) Osztálya Közigazgatás-tudományi Albizottság elnöke lektorálták. A kötet tárgyát eklatánsan és tömören határozza meg Tamás András a lektori előszóban: „*Koi Gyula ebben a könyvében a magyar közigazgatás-tudományt és az azt érintő külföldi hatásokat mutatja be a reformkortól 1945-ig. A mű hazai és nemzetközi tudománytörténeti visszapillantás a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig. Nem tárgya tehát a közigazgatás tényleges gyakorlata – ideértve jogi szabályozottságát is –, hanem annak fogalmi, magyarázatai, tantételekké általánosításai számítanak [...]*.” Mindemellert felhívja a figyelmet a kötet műfaji sajátosságára – mely egyébiránt az *Évszázadok mezsgyéjét* is jellemezte,⁴ ti. „*Koi Gyula célja 'leleménye' a történeti ábrázolás és a tudományos műelemzés – a jogtörténet és a közigazgatási jogász módszerének – összekapcsolása.*”

A szerzői előszóból kiderül, hogy a kötet vizsgálódásának középpontjában „[...] a magyar közigazgatási jogi és közigazgatás-tani tankönyvek, valamint komparatistikai irányú (vagy ilyen fejtegetést is tartalmazó) hazai monográfiák [...]” állnak, továbbá a szerző bemutatja a három nagy rendszer- avagy modellalkotó (angolszász, német, francia)

² Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája*, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 178.

³ Szerk. PATYI András: *Magyary Zoltán összes munkái (1919–1922)*, kritikai kiadás, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2015, 237. E kötetben Koi Gyula a kritikai-filológiai jegyzetapparátus megírására (*i. m.*, 185–207.), valamint a Magyary kritikai kiadást bevezető tanulmányának megírására (*i. m.*, 11–18.), a mutatók kidolgozására, valamint a – kritikai kiadás műfaji sajátosságainak megfelelően – ötsoronkénti számozására vállalkozott. A kritikai kiadás mellett szükségesnek tartom megemlíteni a *Pro Publico Bono*-ban megjelent – a kritikai kiadás metodológiai háttérét feldolgozó – tanulmányt a szerző tollából: Koi Gyula: Magyary Zoltán életműve – A Magyary kritikai kiadás metodológiai háttére, *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 3(2015)/2, 123–139.

⁴ A korábban recenzált (lásd IVÁN Dániel: Életpéldák a hazai közigazgatás-tudomány zivataros századaiból: Recenzió Koi Gyula könyvéről, *Polgári Szemle*, 10(2014)/3–6, 470–477.) *Évszázadok mezsgyéjén* című kötetében Koi Gyula az alábbiaként határozza meg a kötet műfaját: „*kifejtő életrajzzal vegyes tudományos műelemzés.*”

közigazgatás-tudomány, valamint az olasz (annak hazánkra gyakorolt hatása okán) közigazgatás-tudomány fejlődését is.

Az *opus* két tartalomjegyzékkel is rendelkezik – összefoglaló tartalomjegyzék és részletes tartalomjegyzék –, aminek oka nyilvánvaló: az átláthatóság. A kötet maga kilenc fejezetből, a lektori és szerzői előszókból, továbbá a felhasznált irodalomból és a mutatókból áll. A főfejezetek címei az alábbiak: I. Előkérdések; II. A közigazgatás-tudomány művelése és korai előzményei: az előfutárok kora; III. A 19. század közigazgatás-tudománya a nagy közigazgatási rendszerekben; IV. A 19. századi magyar közigazgatás-tudomány (a közigazgatási jog és a közigazgatástan) hazai művelésének kezdetei; V. A 20. század közigazgatás-tudománya a nagy közigazgatási rendszerekben a II. világháború befejezéséig; VI. A 20. századi magyar közigazgatás-tudomány közigazgatási joggal és közigazgatástannal foglalkozó művelői a Magyar-iskola fellépése előtt (s részben azzal párhuzamosan); VII. A Magyar-iskola, mint a közigazgatás-tudományi irányzat képviselője: az amerikai, a francia, a német és az olasz közigazgatás vizsgálata; VIII. Összegzés; IX. On the Development of Thought in Science of Public Administration.

A terjedelmi korlátok következtében nincs lehetőség mind a kilenc fejezet részletes ismertetésére, ennek okán az I. Előkérdések fejezetben foglaltakra kívánok szorítkozni, annál is inkább, mivel itt található a szerző azon gondolatai, melyek végtére is körvonalazzák az *opus magnum* irányvonalait, ti. mind a kutatási témával kapcsolatos probléma megalapozását, mind a hipotézis megfogalmazását (s annak a jogtudományban való alkalmazhatóságának enyhe kritikája), mind a kötet céltételezését, illetőleg a kötet során alkalmazott metodológiával kapcsolatos gondolatokat és előkérdéseket e fejezetben mutatja be.

A probléma megalapozása kapcsán Koi Gyula kiemeli, hogy „A magyar közigazgatás-tudomány világban elfoglalt helyét és szerepét illetően kétféle narratíva tartja magát makacsul.” Ezek az alábbiak: a Szamel Lajos-féle hiperkritikus forgatókönyv⁵ és a Lőrincz Lajos-féle kritikai realista *scenario*.⁶ A két narratíva ismertetését követően a szerző helyesen állapítja meg, hogy „[...] a magyar polgári közigazgatás-tudományt, valamint az 1945 utáni korszak közigazgatás-tudományának helyét [...]” ez idáig – sajnálatos módon – nem dolgozták fel, nem fogalmazták meg. E helyen találjuk a kötet világos céltételezését, miszerint: „[...] minket leginkább a külföldi hatások kérdése foglalkoztat, de gyakorlatilag a kameralisztika kezdetétől kiindulva, azonban figyelemmel arra, hogy nem csupán csak tudománytörténetet kívánunk adni elsősorban, semmint inkább a jelen (közigazgatás-tudományi) problémáinak gyökereit kívánjuk a múltból fűrkészni. [...] Sajnos a konkrét külföldi hatások kimutatásával [...] gyakorlatilag adós maradt a magyar közigazgatás-tudomány. Ebből az adósságból

⁵ SZAMEL Lajos: *A magyar közigazgatástudomány*, MTA Igazgatástudományi Bizottsága Közigazgatástudományi Szekció, Budapest, 1974, 265.; valamint SZAMEL Lajos: *A magyar közigazgatástudomány*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977, 412.

⁶ LŐRINCZ Lajos: Bevezetés. In: Szerk. LŐRINCZ Lajos: *A magyar közigazgatás-tudomány klasszikusai 1874–1947*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1988, 7–17.

kíván törleszteni a jelen kötet.” Koi Gyula ezt követően fogalmazza meg – nyolc pontba szedve – hipotéziseit.⁷

A szerző olyan problémákra keresi a választ, melyek mind ez idáig megválaszolatlan vagy csak részben megválaszolt kérdések voltak a honi közigazgatás-tudományban. A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány ezek közül: a szerző felveti a magyar közigazgatás-tudomány periodicitásának és kronologikus sorrendjének számos kérdését. Ezek között találkozhatunk azzal a problémával, hogy mikortól kezdve beszélhetünk magyar közigazgatásról, illetve a magyar közigazgatás hogyan korszakolható a kezdetektől 1945-ig. Koi Gyula állást foglal abban a kérdésben is, hogy a magyar közigazgatás-tudomány polgári korszakában a trichotomikus (közigazgatási jog/közigazgatástan/közvetítő iskola) tudományművelés, vagy a számos ágon megjelenő, közigazgatással foglalkozó tudományok (jogtudományi, politikatudományi, szociológiai, közigazgatás-tudományi irányzatok) léte igazolható-e hazánkban. A következő kérdéskör, amellyel a szerző foglalkozik: miképpen illeszthető be a magyar közigazgatás-tudományba a honi kamerálisztika? A szerző állást foglal a magyar kamerálisztika létét illetően, és ezen állásfoglalás azt tartalmazza, hogy a magyar kamerálisztikatudomány a külföldi előzményekhez kapcsolódóan ugyan, de önálló, sajátosan magyar jegyeket is felmutatott (példának okáért említendő, hogy a magyar *Policywissenschaft* művelői latin nyelvű munkáikban, a hazai törvények államerkölcsstani alapjait és tartalmiságát is vizsgálták). Koi Gyula foglalkozik a kamerálisztikát követő kor hazai közigazgatás-tudományi reprezentánsaival is. A közigazgatási jog MTA-tagsággal bíró művelői közül e tudományszak két legkorábbi képviselőjét, Zsoldos Ignácot és Récsi Emilt szükséges kiemelni. Az 1842-ben indult közigazgatási jogi iskolával közel egy időben – 1843-ban – jelent meg a közigazgatástani iskola, melynek két legfontosabb korai reprezentáns művelője Karvasy Ágoston és Kautz Gyula voltak. Ebben a körben a szerző számos kérdést feldolgoz (például hogyan jellemezhetjük az őket ért külföldi hatásokat, hogyan szólnak a közigazgatási jog helyéről, szerepéről, főbb problémáiról, illetve hogy milyen a szakigazgatások tudományos feldolgozottsága a korban). Ennek kapcsán kiemelendő Koi Gyula azon álláspontja, hogy a magyar közigazgatás-tudomány nem 1867-ben kezdődött. Ezt egyébként ékesen példázza, hogy a magyar kameralisták munkásságának elemzésén túl, a magyar közigazgatási jogtudomány legkorábbi művelőiként állítja elének Zsoldos Ignácot és Récsi Emilt, illetve a közigazgatástan vonatkozásában Karvasy Ágostont és Kautz Gyulát, akik tevékenységüket 1867 előtt fejtették ki, és tudományos munkásságuk monográfiákban manifesztálódott. A műből az is kiderül, hogy mind e korai korszakban, mind később, a magyar közigazgatás-tudományt ért egyoldalú német hatás emlegetése csupán szerencsétlen mítosz, hiszen – főleg a reformkortól – a francia és olasz, majd később egyes angolszász hatások is komoly mértékben jelentkeztek. Koi Gyula

⁷ Véleményem szerint a szerző helyesen világít rá azon tényre, miszerint „[...] a fentebb vázolt igen összetett problémakört nem lehet (főként a szociológusok és politikatudósok körében ismert tetszetős, de a jogtudományban csak nehézségekkel alkalmazható) kutatási kérdés (hipotézis) Prokrusztész-ágyába erőszakolni, mivel – mint látni fogjuk – a hazai közigazgatás-tudomány „kirakós játékában” van még nem egy hiányzó darab, amely nélkül nem teljese (sőt egyenesen hamis) a (végső) kép.”

részletekbe menően mutatja be az előbb taglalt külhoni tudományos nézeteket a főbb szerzőkre koncentrálva, és e bemutatást követően tárja elének az időben azonos korszak hazai művelőinek munkásságát, továbbá az őket ért külföldi hatásokat; teszi mindezt nyelvi sokféleséget és tartalmiságot felmutató források mentén. Végezetül vizsgálja Magyary Zoltán és a Magyary-iskola tagjait ért külföldi hatásokat, illetőleg azon tényt, hogy az iskola mennyiben és milyen mértékig vizsgálta a közigazgatási jog jogrendszerbeli helyét.

Szeretném kiemelni, hogy Koi Gyula korrigálja azon téves álláspontot (mely egyébiránt számos közigazgatás-tudományi munkában hibásan szerepel), miszerint Kautz Gusztáv (Kautz Gyula⁸ fivére) a kameralisztika és rendészettudomány művelői közé sorolandó közigazgatás-tudós lett volna.

A módszertani kérdések kapcsán kiviláglik a szerző azon álláspontja, mely szerint a közigazgatás-tudomány és jogtudomány metodológiája nem azonos (pontosabban nehezen azonosítható) más társadalomtudományokban alkalmazott metódusok esetében és éppen ezért azok (teljes mértékben legalábbis) nem alkalmazhatók a jog- és közigazgatás-tudományban. Ezzel összefüggésben hivatkozik a szerző a Kornis Gyula által ismertetett sprangeri gondolatokra,⁹ mely kikristályosítja a társadalomtudományok és a jogtudomány módszertani különbözőségeit, ti. *„A társadalomtudományok általában a társadalmi cselekvések jelenségeit írják le, és okait magyarázzák. A jogtudomány ugyanezen jelenségeket egy fogalmilag kidolgozott jogrend conceptusaira vetíti rá, tehát konstruál.”* A konceptualitás vonatkozásában – a közigazgatás-tudománnyal és jogtudománnyal kapcsolatosan – Koi Gyula az alábbi gondolatoknak ad hangot: *„A fogalmakkal kapcsolatos gondolatiságot a közigazgatás-tudományban (közigazgatási jogi befolyásoltsága miatt) – nem kizárólag, de döntő jelleggel – a jog határozza meg. A jogtudomány tárgya – a jog – eleve sajátos, mivel nem (azaz csak néha) deskriptív (azaz leíró), hanem alapjában véve preskriptív (azaz előíró) jellegű [...] A jog azonban nem csak a felsorolások, hanem a fogalmak tudománya is. [...] A jog (elvileg, azaz per definitionem) zárt fogalmi rendszere éppen ezért alapkövetelmény [...]”* Mindezen gondolatisággal összefüggésben a fogalomhasználat hét szintjét különbözteti meg, nevezetesen: az inspirációt, a hatást, az áthatást (ném. *Überwirkung*), a kreatív adaptációt, a közvetítéses átvételt, a befogadást (receptiót), illetőleg az oktrojációt.¹⁰ Megjegyzendő, hogy a felsorolás erőssorrendiséget feltételez, aminek értelmében az inspirációt tekinthetjük a leggyengébb, míg az oktrojációt a legerősebb hatásnak. A fogalomhasználat e hét szintjének tételes megkülönböztetése nem pusztán azért bír mérhetetlen relevanciával, mert a szerző a mű elején kijelöli azokat a határvonalakat, melyek alapján a hatásvizsgálato(kat)t a kutatás során elvégezte, hanem mert ezáltal teremti meg a magyar

⁸ Aki egyébként a közigazgatástan korai művelői közé sorolandó közigazgatás-tudós.

⁹ Eduard SPRANGER: *Die Grundlagen der Geschichtswissenschaft. Eine erkenntnistheoretisch-psychologische Untersuchung*, Berlin, 1905; KORNIS Gyula: *Bevezetés a tudományos gondolkodásba. A tudomány fogalma és rendszere*, Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., Budapest, 1922, 119–120.

¹⁰ Az egyes hatásokról és azok mibenlétéről részletesebben lásd: Koi Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig*, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2014, 487, 33–37.

közigazgatás-tudományt ért hatások vizsgálatának alapjait is, azaz az egyes hatásokat a szinteknek megfelelően tudta értékelni, hisz előfordulhat, hogy bizonyos hatások – az erőssorrendiség alapján – gyengébbek (lehet, hogy csupán alig észlelhetőnek mutatkoztak, hatás mivoltuk mégis megkérdőjelezhetetlen). Ennek értelmében Koi Gyula az egyes hatások között különbséget téve, azokat nem egységesen és egyazon erősségű hatásként értékelve differenciálhatott. A szerző felteszi azt a kézenfekvőnek látszó – de korántsem egyértelmű válasszal szolgáló – kérdést, hogy az egyes hatások milyen formában fedezhetők fel. A kérdés adekvát válasza, hogy a hatások megjelenési formáinak legfőbb területe maga a szakirodalom. Az első kérdés a külföldi hatások beépülése. Itt találkozhatunk említő idézéssel, tartalmi idézéssel, az idézés során a szerző egyetérthet a külföldi nézetekkel, cáfolhatja azokat, hallgatólag helyben hagyhatja, vagy tartózkodhat a véleménynyilvánítástól. Lehetséges egy külföldi közigazgatás-tudományi mű hazai recenzióját is hatásként felfogni, ugyanilyen lehet a tanulmányban, tankönyvben, kismonográfiában vagy nagymonográfiában akár egy rész, vagy a mű egészét érintő feldolgozás, és ugyanilyen lehet a személyközi kapcsolat.

Mindezekkel összefüggésben kiemelendő, hogy a szerző annak ellenére, hogy a közigazgatás-tudomány és a metodológia kapcsolódásának elvi irányait felvázolja, azt nem tartja kizárólagosnak; szavaival élve: mások feltehetőleg az enyémtől merőben különböző szemlélettel, más narratívai megközelítéssel, eltérő hangsúlyokkal ugyanúgy verifikálható eredményt mutathatnának fel. Mindezt azért tartottam fontosnak kiemelni, mert Koi Gyula helyesen látja azon tényt, miszerint: „[...] a közigazgatás-tudományban nincsenek kialakultnak mondható metodológiai standardok, nincs egyetlen (vagy kisszámú) üdvöztető módszer, hanem módszerek vannak, melyek egy azonosan feltett kérdés megválaszolását különféleképpen teszik lehetővé. Azaz néhány általános, tudományos kikötés és társadalomtudományi elvárás betartása mellett lehetséges megalapozott elméletkifejtés, új kutatási eredmények megalkotása.” Úgy vélem, a fentebb említett – a kötetben az 1. Előkérdések fejezetben és 1.2. A módszertan alfejezetben kifejtett – metodológiai gondolatok messze túlmutatnak a kötet írása során alkalmazott módszertani megalapozáson; hisz az a későbbiekben akár a közigazgatás-tudományi tárgyú szakirodalom feltárásának és munkák írásának iránytűjeként is szolgálhat (a már említett standardok híján).

Kiemelendő értéke a műnek, hogy „elfeledett” vagy „elfeledettnek vélt”, többek által kevésbé ismert és/vagy hivatkozott, ám a közigazgatás-tudomány területén maradandót alkotott honi és külhoni közigazgatás-tudós életét és munkásságát hozza közelebb mind az olvasó, mind a szakmai elit számára, nagy szolgálatot téve ezzel a közigazgatás-tudománynak és művelőinek. Mindemellett azzal, hogy a szerző egy munkába foglalta a hazai közigazgatás-tudományt és az arra hatást gyakorolt külföldi közigazgatás-tudományt a reformkortól 1945-ig, és azt „kifejtő életrajzzal vegyes tudományos műelemzéseként” az olvasó elé tárja – mintegy kompilációként –, megkönnyíti az eligazodást és a kutatást a közigazgatás-tudománnyal foglalkozók számára.

A kötet erényei között kell megemlíteni a mutatóapparátus gazdagságát (mely egyébiránt Koi Gyula eddigi munkásságát is jellemzi).¹¹ Ötfajta mutatóval találkozhatunk a műben, nevezetesen: I. Személynévmutató (413–424.); II. Szervezeti névmutató (425–431.); III. Tárgymutató (432–474.); IV. Címmutató (475–482.); V. Jogforrásmutató és jogesetek tára (483–487.). A személynévmutató kapcsán kiemelendő *factum*, hogy a szerző több mint háromszáz névre hivatkozik (egészen pontosan: háromszázötvenkettő). A temérdek névre és tudományos műre történő hivatkozás (és nyilván a kötet forrásjegyzéke) bibliográfia-ként is szolgál a reformkor és az 1945 közötti közigazgatás-tudomány köréből.

A főszöveg mellett érdemes a lábjegyzetek olvasásának is kellő figyelmet szentelni, mely-lyel a szerző bepillantást enged az olvasó számára abba a mérhetetlenül mély háttér- munkába és tudásba, mellyel a *magnum opus* elkészülhetett. Ennélfogva nem véletlen, hogy számuk közel kétezer (egészen pontosan ezerkilencszázhuszonöt).

Érdemes szólni a kötet bibliográfiájáról pár szót, mely eklatánsan példázza a szerző témában való jártasságát és olvasottságát. Többek között megsüvegelendő teljesít- mény az egyes források tematizált bontásban történő feltüntetése, aminek értelmében Koi Gyula az alábbiképpen csoportosította a monográfia során felhasznált irodalmat:

- a) *Kéziratok, forrásközlések*;
- b) *Általános irodalom* (mely további öt alkategóriára bomlik: I. Lexikonok, enciklopédi- ák, kézikönyvek; II. Bibliográfiák, bibliográfiai szabványok; III. Történeti segédköny- vek; IV. Módszertani irodalom; V. Közigazgatás-történet);
- c) *Kameralisztika/Policeywissenschaft* (amely az I. Elsődleges szakirodalom; a II. Másod- lagos szakirodalom és a III. Más megemlített művek köréből épül fel);
- d) *Elsődleges magyar közigazgatási szakirodalom* (mely az alábbi alkategóriákat tartal- mazza: I. Tankönyvek; II. Monográfiák; III. Fordításirodalom; IV. Hazai gyűjtémé- nyes kötetek; V. Egyéb);
- e) *Másodlagos magyar közigazgatási szakirodalom* [melynek osztása hasonlatos az Elsőd- leges magyar közigazgatási szakirodaloméhoz: I. Monográfiák; II. Tanulmányok, könyvfejezetek; III. Szakcikk a hazai (és külföldi) közigazgatás-tudomány általános helyzetéről; IV. Egyéb];
- f) *Elsődleges külföldi közigazgatási szakirodalom* (mely magában foglalja a következőket: I. Monográfiák; II. Tanulmányok);
- g) *Másodlagos külföldi közigazgatási irodalom* (melynek fejezetei a következők: I. Mono- gráfiai; II. Könyvfejezetek; III. Tanulmányok; IV. Egyéb);
- h) *A mottókban felhasznált források*.

Kiemelendő a bibliográfia kapcsán továbbá, hogy a d) *Elsődleges magyar közigazgatá- si szakirodalom* fentebb említett alkategóriákra bontásával nem elégedett meg a szerző, azokat korszakolva (I. Tankönyvek: 1843–1900 és 1901–1945; II. Monográfiák: 1842–1900

¹¹ A korábban hivatkozott *Évszázadok mezsgyéjén* és a *Magyar Zoltán összes munkái (1919–1922)* című munkák is e kötethez hasonlóan öt mutatóval rendelkeznek.

és 1901–1945; III. Fordításirodalom: 1866–1945) is csoportosította. Mindemellett az f) *Elsődleges külhoni közigazgatási szakirodalmon* belül az I. Monográfiák (a korszakolt bon-tás mellett) és a II. Tanulmányok, a különböző modellalkotó (és hazánk közigazgatására jelentős hatást gyakorló) országokra való tekintettel angol, francia, német, olasz és orosz nyelven kerültek feltárássra. A g) *Másodlagos külhoni közigazgatási irodalom* – az előbbihez hasonlóan – nyelvterület és korszak alapján lett közreadva, annyi eltéréssel, hogy itt egy-dán nyelvű forrással is találkozhatunk.

Összességében úgy vélem, a kötet hiánypótló munka a magyar közigazgatás-tudomány köréből, és bízom benne, hogy az a temérdek munka és kutatás, amely hozzájárult az *opus magnum* elkészültéhez, arra ösztönzi, és az irányba orientálja szerzőnket, hogy a későbbi-ekben – a teljesség igényét célozva – az 1945 után hazánkat ért hatásokat is górcső alá véve tovább foltozza a hazai közigazgatás-tudományon éktelenkedő hézagokat, és egyben gaz-dagítsa és színesítse annak szakirodalmát.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. IVÁN Dániel: Életpéldák a hazai közigazgatás-tudomány zivataros századaiból: Recenzió Koi Gyula könyvéről, *Polgári Szemle*, 10(2014)/3–6, 470–477.
2. KOI Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kamerálisztika időszakától a Magyar-iskola koráig*, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2014, 487.
3. KOI Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája*, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 178.
4. KOI Gyula: Magyary Zoltán életműve – A Magyary kritikai kiadás metodológiai háttere, *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 3(2015)/2, 123–139.
5. KORNIS Gyula: *Bevezetés a tudományos gondolkodásba. A tudomány fogalma és rendszere*, Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., Budapest, 1922, 119–120.
6. LŐRINCZ Lajos: Bevezetés. In: Szerk. LŐRINCZ Lajos: *A magyar közigazgatás-tudomány klasszikusai 1874–1947*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1988, 7–17.
7. Szerk. PATYI András: *Magyary Zoltán összes munkái (1919–1922)*, Kritikai kiadás, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2015, 237.
8. SPRANGER, Eduard: *Die Grundlagen der Geschichtswissenschaft. Eine erkenntnistheretisch-psychologische Untersuchung*, Berlin, 1905.
9. SZAMEL Lajos: *A magyar közigazgatástudomány*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977, 412.
10. SZAMEL Lajos: *A magyar közigazgatástudomány*, MTA Igazgatástudományi Bizottság Közigazgatástudományi Szekció, Budapest, 1974, 265.

Dr. Iván Dániel (daniel.ivan@uni-nke.hu): BSc diplomáját 2012-ben szerezte (cum laude minősítéssel) a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kara igazgatásszervező képzésén. Ezt követően felvételt nyert az egyetem közigazgatási MSs képzésére, ahol 2014-ben diplomázott (summa cum laude minősítéssel). 2013-ban – sikeres felvételt követően – a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara jogász szakán kezdte meg tanulmányait, ahol 2017 nyarán jogi doktorátust szerzett. Az okleveles közigazgatási menedzser diploma megszerzése után közvetlenül, még 2014-ben jelentkezett a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolájának doktori képzésére, s ezzel egyidejűleg tanársegédi állást kapott az Egyetem Közjogi Intézete Európai és Összehasonlító Közjogi Tanszékén. 2016-tól az Államtudományi és Közigazgatási Kar Általános Közigazgatási Jogi Intézetének tanársegéde. 2013-ban elnyerte a köztársasági ösztöndíjat. Kutatási területe: közjog, közigazgatási jog, önkormányzati jog, összehasonlító közigazgatás.